

İNSANİ YARDIM BARINMA ALANINDA İÇ MİMARLIK: “SHELTER PROJECTS” ÖRNEKLERİ

Gülşah ŞENOCAK¹, Bilge SAYIL ONARAN²

Makale Bilgisi

DOI: 10.35379/cusosbil.1397236

Makale Geçmişi:

Geliş 28.11.2023

Kabul 19.12.2023

Anahtar Kelimeler:

İnsani Yardım,

Acil Durum ve Barınma,

Geçici Afet Barınakları,

Shelter Projects.

ÖZ

Yaşanan herhangi bir acil durum insanları yaşadıkları yerlerden uzaklaşmak durumunda bırakıyorsa, kriz yönetiminde ortaya çıkan en temel gereksinimlerden biri barınma olmaktadır. Her yıl gerek doğal afetlerden gerek insani felaketlerden kaynaklı bu tip krizler doğmaktadır. Yerinden edilmiş insanların temel gereksinimlerini karşılamak amacıyla çeşitli barınma projeleri ortaya konmaktadır. Acil durum ve barınma kendi başına uzmanlaşması gereken bir çalışma alanıdır. İç mimarlık sadece lüks tüketime yönelik bir disiplin değil, yaşam kalitesini artırmaya çalışan, barınma gereksinimine çözüm üretmeyi amaçlayan temel çalışma alanını ortaya koymaktadır. Bu çalışmada, dünyadaki aktif sahalardan gelen acil durum barınma projeleri incelenerek, raporlarda ifade edilen tasarım ölçütleri ile acil durum barınma alanında iç mekan tasarım kriterleri arasındaki ilişkinin ortaya konması amaçlanmıştır. Araştırma acil durum barınma alanı ile iç mimarlık disiplininin çalışma sahasının kesiştiğini ortaya koymaya yöneliktir. Global Shelter Cluster (GSC) platformu tarafından yayımlanan “Shelter Projects” raporlarının sekizinci kitapçığı çalışmanın örneği olarak ele alınmıştır. Raporla yer alan 15 projenin analiz verileri, acil durum barınma alanında iç mekan tasarımına yönelik kriterler üzerinden okunmuştur. Yürütülen nitel araştırma betimleyici içerik analizi kullanarak, iç mimarlık disiplininin literatür ile acil durum barınma pratiği arasındaki bağımlı irdelemektedir. Yapılan değerlendirme ile iç mimarlık tasarım pratiğinin alandaki yeri ve önemi belirlenmeye çalışılmıştır.

INTERIOR ARCHITECTURE IN THE SCOPE OF HUMANITARIAN AID: “SHELTER PROJECTS” EXAMPLES

Article Info

DOI: 10.35379/cusosbil.1397236

Article History:

Received 28.11.2023

Accepted 19.12.2023

Keywords:

Humanitarian Aid,

Disaster Sheltering,

Disaster Relief Shelters,

Shelter Projects.

ABSTRACT

In emergency situations where people have to move away from their secure environment, one of the most basic needs that arise in crisis management is shelter. Every year, these types of crises arise due to both natural and human-made disasters. In order to meet the basic needs of displaced people, various sheltering projects are put forward. Disaster sheltering is a field of study that needs to be mastered on its own. Interior architecture is not only a discipline for luxury consumption but also reveals the main field of work that aims to increase the quality of life and to find solutions to the need for accommodation. This study aims to reveal the relationship between the design criteria expressed in the projects and the interior design criteria in disaster sheltering by evaluating the shelter projects implemented in different locations worldwide. The eighth booklet of the “Shelter Projects” reports published by the Global Shelter Cluster (GSC) platform is taken as an example of the study. Interior design criteria for disaster sheltering were read from the analysis data of 15 projects in the report. Using descriptive content analysis, the conducted qualitative research examines the relationship between the literature of the interior architecture discipline and disaster sheltering practice. The study has resulted in an effort to determine the position and significance of interior architectural design practice within the discipline.

¹Öğr.Gör., TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, gsenocak@etu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3026-9521.

²Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, bilgeso@hacettepe.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9395-3596.

Alıntılanmak için/Cite as: Şenocak, G. ve Onaran, B. S. (2023). İnsani yardım barınma alanında iç mimarlık: “shelter projects” örnekleri. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 32 (3), 246-264.

GİRİŞ

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) günümüzde toplam 89.3 milyon yerinden edilmiş insan olduğunu vurgulamaktadır. Bu veri, yaşadığı yerden zorla göç etmek durumunda kalan mültecileri, kendi ülkesi içinde yerinden edilenleri, uluslararası korumaya ihtiyaç duyan ya da ülkesiz kalan pek çok hukuki statüdeki insanı kapsamaktadır (UNHCR, 2023). İnsanı yardım gereksinimi de bu veri ile doğru orantılı olarak artmaktadır. İnsani yardımın en önemli adımlarından biri barınak teminidir. Çadırlardan plastik örtülere, konteyner ünitelerden prefabrik sistemlere ve yeniden inşa prosedürlerine kadar pek çok uygulama mevcuttur. En temel çözümlerden olan çadır ve plastik örtüler, zorlu hava koşulları ve dört mevsime dayanıklılık konusunda zayıf kalırken kısa süreli konaklamaya elverişlidir. Konteyner ve prefabrik üniteler maliyet ve lojistik açısından sakıncalı görülürken, daha uzun süreli konaklamaya uygundur ancak kullanıcının konutu kişiselleştirebilmesi açısından zayıf kalmaktadır (ECHO, 2017, s.60-62; UNHCR Emergency Handbook, 2023). Yeniden inşa prosedürleri ise arazi düzenlemeleri ve benzer hukuki konulara varan işlemler gerektirmekte, yaşam alanının kullanıcılara teslim edilmesi yıllar almaktadır (Davis, 2011, s.193). Bu durum barınma konusunun ne kadar öncelikli ve çalışılması gereken bir araştırma alanı olduğunu ortaya koymaktadır.

Geçici barınma alanında, kullanım süresi, yapı malzemesi ve yaşanan krize bağlı olarak farklı tanımlamalar yer almaktadır. Geçici afet barınakları üst başlığı ile tanımlanan geçici barınma, farklı kategorileri bünyesinde bulundurmaktadır. En önemli sınıflandırmalardan biri konut ve barınak arasında yapılan tanımlamadır. Barınak, yaşanan kriz sonrasında kullanıcının günlük aktivitelerinden ödün vererek temel insani ihtiyaçlarını karşılayan yaşam alanlarını ifade etmektedir. Geçici afet barınakları tipolojilerinde yer alan konut ifadesi ise, günlük rutinelere ve ev yaşantısı ile sorumluluklara dönülen bir geçici barınmayı tanımlamaktadır (Felix vd., 2013, s.137). Geçici konutlar, geçici afet barınakları kategorilerinde yer alan bir barınak türü olarak karşımıza çıkmaktadır (Felix vd., 2013, s.137; Bashawri vd., 2014, s.926). İnsani yardım ve barınma alanında çalışan platformlar, bu kategorileri geçici barınma üst başlığı altında ele almaktadır. Çalışmada, acil durumlarda barınma çözümü olarak öne sürülen projeler, iç mimarlık bakış açısına göre değerlendirilecektir. Bu doğrultuda, ‘acil durum barınma alanı’ ve geçici afet barınaklarının farklı kategorilerini tanımlayan ‘barınak’ ifadeleri kapsayıcı birer tanım olarak tercih edilmiş ve kullanılmıştır.

Geçici barınma, kullanıcının en temel gereksinimlerinden biri ve yaşam standardını etkileyen en önemli unsurlardandır. Bulduğumuz yüzyılda gelişen küresel iklim krizi de acil durum barınaklarını ön plana çıkarmaktadır. İnsani yardım alanında barınma kalemi farklı disiplinlerin bir arada çalışmaları gereken bir alan olarak ön plana çıkmaktadır. İç mimarlık sadece fiziksel değil psikolojik, sosyal, ekonomik diğer birçok etken üzerinden insan için verimli mekan tasarımları üretmeyi amaçlamaktadır. Barınma alanının psikososyal desteğe dönüşme sürecinde iç mimarlık etkin rol oynaması gereken bir disiplindir. Bu doğrultuda ortaya konan projelerde iç mimarlık disiplininin çalışma potansiyeli merak konusu olmuştur.

Araştırma kapsamında öncelikle acil durum barınma alanı ve iç mimarlık ilişkisinin kuramsal altyapısı ortaya konacaktır. Bu bağlamda öncelikle konunun gerekliliği tartışmaya açılacaktır. Çünkü acil durum barınma alanında iç mimarlık disiplininin gerekliliğini vurgulamak araştırma alanımız açısından önemli görülmektedir. Daha sonra acil durum barınma alanında mekan tasarım kriterleri ele alınacak ve araştırma örneği ile ilişkisi irdelenecektir.

Araştırma örneğini UNHCR ve Uluslararası Kızılağaç ve Kızılay Federasyonları Derneği (IFRC) tarafından ortaklaşa yürütülen bir açık platform olan Global Shelter Cluster (GSC) tarafından yayımlanan ‘Shelter Projects’ adı verilen raporlardan almaktadır (Global Shelter Cluster, 2023). 2021 yılına ait son sayı, çalışmanın örneğini oluşturmaktadır. Kitapçıkta yer alan 15 proje, iç mekan tasarım kriterleri üzerinden okunarak, iç mimarlık disiplininin araştırma konusu kapsamındaki yeri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda acil durum barınma alanı için önemli disiplinlerden biri olarak görülen iç mimarlık alanının konu ile ne ölçüde kesiştiği ortaya konmak istenmiştir.

‘Shelter Projects’ raporları, ‘araştırma’ ve ‘pratik’ arasındaki çizginin belirlenmesi, gerektiğinde analiz edilebilmesi, eksiklerden ders alınabilmesi adına gerekli bir mekanizma olarak düşünülebilir. ‘Shelter Projects’, sahada yürütülen önemli uygulamaları toplayarak, alanda yapılan çalışmalar arasındaki bağlantının daha net görülebilmesine yardım etmektedir. Yürütülen uygulamalarda hangi bağlamlarda araştırmaya ihtiyaç olduğunun analiz edilmesine katkı sağlayarak, araştırmaların bahsi geçen bağlamlara yönelmesinde etkin rol üstlenmektedir (Kelman vd., 2011, s.262). Yapılması planlanan çalışma için bakılması gereken ‘pratik’ örnekler bakımından değerli bir seçimdir. Ortaya konan pratikte, mekan tasarımına yönelik kriterlerin vurgulanması, bu kriterlerin ne kapsamda iç mimarlık ile ilişkili olduğunun belirtilmesi hedeflenmektedir. Bu noktada araştırma örneğinin çalışma alanı açısından önemi anlaşılmaktadır. İnsani yardım alanında barınma önemli bir kalem, bu kapsamda ‘Shelter Projects’ pratik karşılığın aranabileceği değerli bir kaynak olarak karşımıza çıkmaktadır.

LİTERATÜR TARAMASI

İnsani yardım alanının en önemli kalemlerinden birisi barınak teminidir. Barınma alanında uzmanlaşmanın önemi uzun süredir vurgulanmaktadır (Davis, 2011, s. 194; Opdyke vd., 2021). Acil durumda barınma ihtiyacı, konut ve barınak kavramları üzerine yapılan araştırmalar geçtiğimiz yüzyılın ikinci yarısında başlamış ve günümüze değin gelmiştir. Özellikle 1970’lerde kavramları tanımlama adına yapılan çalışmalar artmış, uzmanlar bu ihtiyacı ve gereklerini vurgulamak için çalışmalar yürütmeye başlamışlardır (Davis, 2011, s. 194; Kelman vd., 2011, s. 262). UNDR0 (Birleşmiş Milletler Afet Yardım Organizasyonu) tarafından 1982 yılında yayımlanan Shelter After Disaster, bu uğraş ve çabanın bir sonucu olarak insani yardım ve barınma alanında ortaya konan ilk kaynaklardan biri olmuştur (UNDR0, 1982). Uzmanlar acil durum ve barınma alanına dikkat çekmeye devam etmektedir.

İnsani yardım ve barınma alanında çalışma yapan ve bu doğrultuda asgari standartları belirlemeye çalışan bir diğer platform ise Sphere Projesi³ (Yeryüzü Projesi)’dir (Sphere Project, 2023). Sphere, barınak ve yerleşke tasarımında öncelikli olması gereken standartları özetlemiştir (Tablo 1). Bu doğrultuda UN merkezli platformlara da destek sağlamakta, acil durum barınma alanında önemli standartları ortaya koymaktadır. İnsani yardım ve barınma alanında Sphere tarafından öne sürülen standartlar, mekan tasarımına yönelik öncelikli olarak ele alınması gereken ilkeler olmaktadır.

Tablo 1. Sphere standartları (Sphere Interactive Handbook, 2023)

Sphere Standartları: Barınak ve Yerleşke	
Standart	İçerik
1	Planlama
2	Arazi ve Yerleşke Planlama
3	Yaşam Alanı
4	Ev Gereçleri
5	Teknik Yardım
6	Güvenlik
7	Çevresel Sürdürülebilirlik

Ele alınan standartlar incelendiğinde özellikle yaşam alanı başlığının iç mimarlık ölçeğine yönelik olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum konuyu iç mimari platforma taşımaya gerekli kılmaktadır. Acil durumlarda kullanılan yaşam alanları ve terminolojisinin bu doğrultuda açıklanması gerekmektedir.

Acil durumlarda kişilerin barınma gereksinimlerini karşılamak amacıyla kurulan yaşam alanları geçici afet barınakları üst başlığı ile tanımlanmaktadır. Bu tanım, içerisinde çeşitli türleri ve alt grupları barındırmaktadır. Barınağın kullanım ömrüne ve amacına göre acil durum, geçiş ve kalıcı olmak üzere üç temel ayırım yapıldığı görülmektedir (IFRC, 2012, s. 8; Sinclair ve Stohr, 2006; UNHCR, 2016, s. 6). İnsani yardım alanında ortaya konan barınaklar uzun ya da kısa süreli kullanılabilirlerdir. Kullanım ömrünü belirleyen temel etken yaşam alanının tasarım şekli olmaktadır. Bu durumda ortaya konan barınağın kullanım niteliğini belirleyen etken tasarım faktörü olmaktadır. Yaşam alanı tasarımında öncelik, tasarım ölçeği düşünüldüğünde iç mimarlığa düşmektedir. Bu nedenle acil durum barınma konusunda iç mimarlık, alanda çalışan diğer uzmanlık dallarının yanında yer edinmelidir.

Acil durum barınma alanında iç mimarlık disiplininin yeri ve kapsamını anlamak için barınak kategorilerini irdelemek önemlidir. UNHCR tarafından ortaya konan tasarım kataloğunda, barınak yapım yöntemi ve süreci ile ilgili kıstaslar ortaya konmuştur (UNHCR, 2016). Katalog barınak uygulama sürecine yardımcı olmakta bu amaçla santigrat derece aralığı, inşaa süresi, inşaa için gerekli kişi sayısı ve kullanım ömrü olmak üzere dört kıstas üzerinde durmaktadır. Katalog kapsamında barınaklar, küresel, acil durum, geçiş ve dayanıklı çözümler olmak üzere dört kategori altında incelenmiştir. Katalogda da acil durum, geçiş ve kalıcı olmak üzere üç temel ayırım yapıldığı görülmüştür. Değerlendirilen bütün barınak çözümleri uygulama açısından ele alındıkları dört kıstas ile Tablo 2’de aktarılmaktadır.

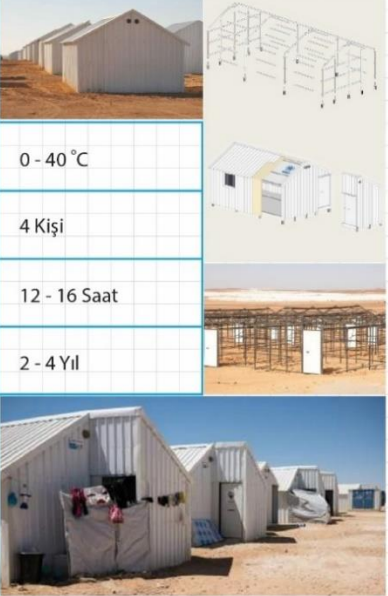
³ Sphere Projesi (Yeryüzü Projesi) 1997 yılında kurulan, insani yardım alanında asgari standartları belirlemeyi hedef edinen bir sivil toplum kuruluşudur (Sphere Project, 2023).

Tablo 2. UNHCR Barınak Tasarım Kataloğu Çözümleri (UNHCR, 2016)

KATEGORİ	Tavsiye edilen santigrat derece aralığı	İnşa için gerekli kişi sayısı	İnşa süresi	Kullanım ömrü
Küresel Barınak Tasarımı	5 – 45 °C	2 – 4 kişi	10 dk – 6 sa	1 – 3 yıl
Acil Durum Barınak Tasarımı	0 – 50 °C	3 – 4 kişi 1 usta + 3 işçi	4 sa – 3 gün	1 – 5 yıl
Geçiş Barınağı Çözümleri	0 – 45 °C	3 – 4 kişi	12 sa – 2 gün	2 – 4 yıl
Dayanıklı Barınak Çözümleri	-5 – 50 °C	4 – 5 kişi	5 gün – 3 hafta	10 yıl

Tablo 2’de sunulan barınaklar ve kategorilerine bakıldığında, küresel başlığı altında sunulan çözümler 5-45 °C aralığında dayanıklı, kurulum için 2 ile 4 kişiye ihtiyaç duyan, 10 dk ile 6 saat arasında kurulabilen, 1 yıl ile 3 yıl arasında kullanılabilen tasarımlardır. Acil durum barınak tasarımlarının, en düşük 0 °C en yüksek 50 °C’ye dayanımı olan, kurulum için 1’i usta ortalama 3-4 kişiye ihtiyaç duyan, 4 saat ile 3 gün arasında kurulabilen, 1 yıl ile 5 yıl arasında kullanılabilen çözümler olduğu görülmektedir. Geçiş barınağı çözümlerine bakıldığında bu verilerin, en düşük 0°C en yüksek 45°C, kurulum için 3 ile 4 kişi, 12 saat ile 2 gün, kullanım için 2 ile 4 yıl arasında verildiği görülmektedir. Katalog kapsamında verilen dayanıklı çözümler, kullanılan malzeme ve kullanım amacına göre diğer seçeneklerden ayrılmaktadır. Daha soğuk iklimlere dayanabilecek ve daha uzun yıllar kullanılacak şekilde düşünülmüştür. Kategorilere bakıldığında küresel süreçten dayanıklı çözümlere doğru, barınak inşası için gereken kişi sayısı ve inşa süresi artmakta, kullanım ömrü uzamaktadır. Ancak dayanıklı çözümler haricinde, üretilen barınaklara ait veriler incelendiğinde sayısal farkın çok az olduğu dikkat çekmektedir.

Farklı kategorilerde yer alan iki barınak karşılaştırma yapmak amacıyla daha yakından ele alınmıştır (Şekill 1). IKEA RHU (Refugee Housing Unit) küresel kategorisinde yer almakta, Azraq T- Barınak ise geçiş barınağı çözümleri olarak değerlendirilmektedir.

IKEA Mülteci Barınağı (Refugee Housing Unit – RHU)		Azraq T-Barınak, Azraq Kampı Ürdün (Azraq T-Shelter)	
Tavsiye edilen santigrat derece aralığı	5 - 45 °C		0 - 40 °C
İnşa için gerekli kişi sayısı	4 Kişi		4 Kişi
İnşa süresi	5 - 6 Saat		12 - 16 Saat
Kullanım ömrü	3 Yıl		2 - 4 Yıl
17,5 m² Fotovoltaik Panel / Solar Enerji Sistemi (Aydınlatma ve Şarj için) Hafif Çelik İskelet Çatı ve Duvar Panelleri Modülerlik		24 m² Kolay taşıma / depolama / modifiye etme özelliği Çelik strüktürün uzatılabilmesi (yamaç ve eğimli arazi için) Geniş Yaşam Alanı Giriş Alanı (sundurma)	

Şekil 1. IKEA Mülteci Barınağı ve Azraq Barınağı (UNHCR, 2016, s. 19-21, 46-48 ‘den elde edilen bilgilerle düzenlenmiştir.)

Bu iki barınak farklı kategorilerde ele alınsa da uygulama sürecine dair veriler değerler birbirine oldukça yakındır. Ancak neden farklı kategorilerde ele alındıkları önemlidir. Bunun ayrımı barınakların sağladığı yaşam standartları üzerinden yapılabilmektedir. Şekil 1’de örnekler arası temel farklar görülebilmektedir. Bir örneğin acil durum, diğerinin geçiş aşamasında kullanılmasının temel nedenlerinden biri kış optimizasyonu ve dış koşullara dayanıklılık olmaktadır. IKEA mülteci barınağının, sert rüzgarlara ve kar ağırlığına dayanacak çatı özelliğine sahip olmasına karşın kış optimizasyonu konusunda gelişim aşamasında⁴ olduğu belirtilmektedir (UNHRC, 2016, s. 19). Barınaklarda en önemli özelliklerden birinin dış hava koşullarına uyum ve termal konfor olduğu, bu alandaki araştırmaların eksikliği yapılan çalışmalarda vurgulanmaktadır (Albadra vd., 2018, s. 134). Yaşam standardını etkileyen ve Azraq T-Barınak çözümünü geçiş aşaması tasarımı olarak nitelendiren unsurlar, geniş yaşam alanı imkanı ve giriş alanı optimizasyonu gibi kişiselleştirilmeye imkan tanıyan nitelikler olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha geniş bir m²’ye sahip olması böylelikle iç mekanda çeşitli bölümlere imkan tanıyabilmesi, giriş alanının özelleştirilerek yarı açık alana dönüşebilecek biçimsel koşulları taşıması, barınağın kullanıcıya bağlı olarak kişiselleştirilmesine imkan tanımaktadır. Kullanıcının ihtiyaçlarına uyum sağlayabilen esnek yaşam alanı tasarımlarının, yaşam standardının sağlanması açısından öncelikli olduğu yapılan araştırmalarda ortaya konmaktadır (Hart, 2018, s.378). Bu gibi nitelikler yaşam standardını yükseltmekte, barınak tasarımına ait bu yaklaşım şekli de iç mimari ölçüğe özgü olmaktadır. Burada öncelikli görülen barınak tasarımlarının hangisinin günlük rutini destekleyerek geçiş aşamasında kullanılmaya uygun görüldüğüdür. Bu sorunun cevabı ise kişiselleştirmeye uygunluğu ve dayanımı ile Azraq T-Barınak olmaktadır. Bu örnek ve karşılaştırma, iç mimarlık disiplini ve tasarım yaklaşımının acil durum barınma alanına katabileceği değeri göstermesi bakımından önemli görülmektedir.

Genel olarak acil durum da olsa geçiş aşaması da olsa barınaklar arası standardın iç mimari değerleri besleyen tasarım parametreleri ile birebir geliştiği ortaya konmaktadır. Bu nitelikler her ne kadar iki örnek üzerinden türetiliyor görünse de genele yayıldığında, barınaklar arasındaki farkların benzer nitelikler üzerinden çıktığı görülebilmektedir. Barınakların kullanım ömrünün uzun olmasının bir nedeni de mekan tasarımına yaklaşım şeklinden kaynaklanmaktadır. Bu yaklaşım şekli iç mimarlık disiplininin mekana yaklaşım şekli ile örtüşmektedir.

Barınak sadece çatısı olan ve koruma sağlayan bir yapı olarak görülmemeli, kullanıcının çeşitli ihtiyaçlarına da cevap verecek nitelikte olmalıdır. Yeniden inşa süreci aylar ya da yıllar aldığına, barınak kişinin günlük hayatını devam ettirebileceği bir eve dönüşmek durumunda kalmaktadır (Johnson, 2010, s. 70). Kullanıcısının ve içinde bulunduğu topluluğun daha geniş ölçekte çevresel gereksinimlerini desteklemelidir (Hart, 2018, s.378). Ev hissi ile psikolojik ve fiziksel koruma sağlamak, mahremiyete ve insanca yaşama imkan tanımak, fiziksel ve psikolojik güvenlik sunmak, geçime imkan tanıyan nitelikleri desteklemek bir barınağın sahip olması gereken nitelikler olarak sıralanabilmektedir (Kelman vd., 2011, s.262; Kennedy vd., 2008, s. 25). İç mimarlık, fiziksel ve psikolojik anlamda insanın yaşam kalitesini iyileştirmek amacıyla çalışma yapan bir disiplindir. Uluslararası İç Mimarlar / Tasarımcılar Federasyonu (IFI) mesleğimizi, mekana ve kullanıcıya değer katan, insan ve çevre ile ilintili, insana ve topluma karşı sorumlu, kültür üzerinde etkili, bir disiplin ve iş kolu olarak farkında, bilim dalı olarak üreten, kullanıcı ve mekan kimliği oluşturan bir tasarım alanı olarak tanımlamaktadır (IFI, 2023). Bu veriler üzerinden barınağın sağlaması gereken ev hissi, psikolojik ve fiziksel koruma, mahremiyet, güvenlik iç mimarlık disiplinin çalışma alanına girmektedir. İç mimarlık sadece estetik anlamda tatmin edici mekanlar üretmemekte, aynı zamanda bireye ve topluma karşı sorumluluk taşımaktadır.

İç mimarlığın sosyal sorumluluğunun fiziksel ve psikolojik olarak yaşam kalitesini zenginleştiren destekleyici çevreler tasarlaması olduğu tartışılmaktadır (Anderson vd., 2007, s. vi). İyi organize edilmiş çevrelerin toplumu ve sosyal koşulları olumlu etkileyerek yaşam kalitesini artırdığını ifade edilmektedir (IFI World, 2023). Meslek tanımımızın ve sosyal sorumluluk bilincinin geliştirilebilmesi amacıyla eğitim alanında da çalışmalar ve araştırmalar yapılmaktadır (Franz, 2002, s.19-20). Özellikle “...Toplumsal sorumluluk bilinci ile yaşadığı sosyal çevre için proje ve etkinlikler düzenleyebilme ve bunları uygulayabilme...” eğitimde kazanılması gereken bir yeterlik olarak vurgulanmaktadır (Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi, 2023). Meslek alanımızın getirdiği bu sorumluluk bilinci bizleri acil durum ve barınma alanında rol almaya itmeli.

Meslek tanımından gelen bu altyapı ile iç mimarlığın disiplinlerarası çalışmalara yatkın bir disiplin olduğu görülmektedir. Bu çalışmaların başında insani yardım gibi değerli ve önemli bir araştırma alanı gelmektedir. Her an yaşanabilecek öngörülemeyen potansiyele sahip olan acil durumlarda temel insani gereksinimlerin başında

⁴ IKEA RHU uygulama ve örnekleri ile geliştirilmekte olan bir projedir. Bu araştırmada UNHCR tarafından 2016 yılında yayımlanan katalog esas alınmıştır. Burada önemli olan aynı zaman aralığında mevcut olan özellikleri ile bir acil durum ve bir geçiş barınağının karşılaştırılması olduğundan, IKEA RHU’nun günümüz kriterleri göz ardı edilmiş, 2016 yılına ait bahsi geçen kaynak esas alınmıştır.

barınma kalemi yer almaktadır. Bu durum yaşam kalitesini artırma amacı güden iç mimarlık için gerekli bir çalışma alanı doğurmaktadır. Acil durum ve barınma alanında iç mimarlık temelli çalışmalar son yıllarda artış göstermiş, meslek pratiğimizin afetlerde ve mülteciler için sağlıklı yaşam alanları tasarlama konusunda ne kadar önemli olduğu vurgulanmıştır. İç mimarlar, öğrenciler ve eğitimciler ile meslek temsilcilerinin dahil olduğu bir topluluk olan ACID (American Society of Interior Designers), bu kapsamda Shelter isimli yarışmalar düzenlemekte ve tasarım pratiğimizi alana dahil etmeye çalışmaktadır (ACID, 2023; Boehm ve Kopec, 2016, s.277).

Şu ana kadar acil durum ve barınma alanı ile iç mimarlık disiplininin araştırma alanı ortaya konmuştur. Acil durum barınma alanında iç mimarlığın yeri ve gereği tartışmaya açılmıştır. Bundan sonraki süreçte ise araştırma örneği üzerinden, iç mimarlığın pratikteki yeri ortaya konmaya çalışılacaktır. Bu doğrultuda, pratik ile literatür arasında iç mimarlığın yeri merak konusu olmuştur.

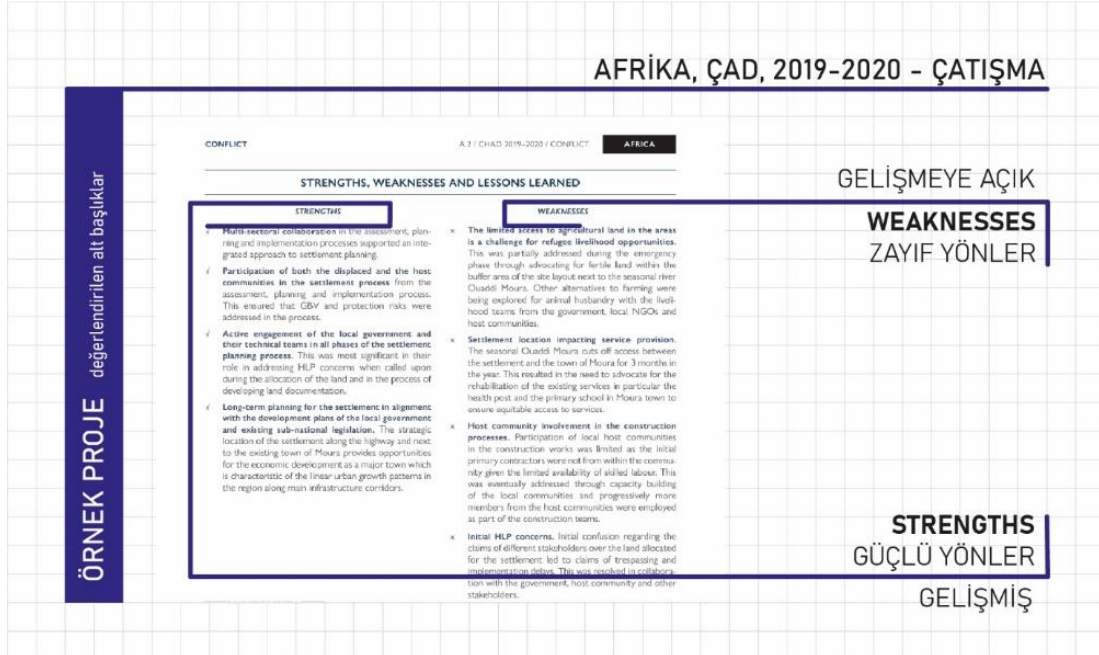
YÖNTEM

İç mimarlık acil durum ve barınma için gerekli bir disiplin, barınak projeleri de iç mimarlık tarafından beslenmesi gereken bir uygulama alanıdır. Bu çalışma acil durum barınma alanında yapılan projelerde iç mekan tasarımına dair hangi kriterlerin ön plana çıkarıldığını belirlemeye çalışmaktadır. Bu sayede acil durum barınma alanında pratik ve literatür arasındaki bağın çözümleneceği düşünülmektedir. Araştırmanın kapsam ve modelini belirlemeye yönelik oluşturulan soru aşağıda ifade edilmektedir.

- Acil durum barınma alanında ortaya konan projelerde yer alan tasarım ölçütlerinin iç mimarlık tasarım pratiği ile ilişkisi nedir?

Araştırmanın ifade edilen amaç ve sonuca ulaşabilmesi adına doküman ve arşiv incelemesi yapılmış, veriler nitel yaklaşımla analize tabi tutulmuştur. Çalışmanın ilk ayağında acil durum ve barınma konusu genel çerçeve ve iç mimarlık açısından incelenmiştir. Çalışmanın ikinci ayağında, uygulama projeleri ile meslek pratiği arasındaki ilişkinin irdelenebilmesi amacıyla 'Shelter Projects' tarafından 2021 yılında toplanan son uygulama raporu ele alınmıştır.

Değerlendirmeye alınan 2021 yılına ait son kitapçıkta, 16 ülkeden 27 başlığa yer verilmiştir. Bu başlıklarda doğa kaynaklı afetler, insan kaynaklı felaketler ve ikisinin de görüldüğü örnekler incelenmiştir. Toplam 27 örnek olayın hepsi projelere dahil olmuş uygulayıcılar tarafından kaleme alınmış olması ile önemlidir (Global Shelter Cluster, 2021). Raporda yer alan projelerden, kalıcı yerleşke uygulamaları, konut güçlendirme çalışmaları ve barınma stratejilerine yönelik değerlendirme yazıları kapsam dışında tutulmuştur. Kitapçıkta yer alan uygulamalar analizi yapılmış ve örnek olarak literatürde yer edinmiş projelerdir. Araştırmada kullanılacak olan proje örnekleri 'Shelter Projects' platformunun resmi sayfasından elde edilmiştir (Shelter Projects, 2023). Veriler her bir uygulama projesine ait metinlerden çekilmiştir. Ele alınan projeler, buldukları bağlama, yerleşke tipine, barınak yardım türüne, yapılan destek metodlarına göre zaten değerlendirilmiştir. Ancak bu araştırmada önemli görülen bu uygulamaların acil durum barınma alanında iç mekân tasarımına dair kriterleri ne ölçüde ele aldıkları olmuştur. Buna göre, raporlarda değerlendirme kısmı detaylandırılan örneklerin bu çalışma kapsamında analize alınması uygun görülmüştür. Amaç, hali hazırda değerlendirmesi yapılan projelerde iç mimarlık disiplinine yönelik bulguların tespit edilmesidir. Bu doğrultuda rapor kapsamında yer verilen 27 adet uygulamadan 15 kadarı değerlendirmeye alınmıştır. Değerlendirmeye alınan 15 adet projenin gelişmiş – gelişmeye açık yönlerinin analiz edildiği başlıklar acil durum barınma – iç mimarlık ilişkisinin ortaya konabilmesi amacıyla ele alınmıştır (Şekil 2). Araştırmanın analizi, raporda ele alınan proje örneklerinin analiz çıktıları üzerinden yapılacaktır. Bu sayede araştırma sorusuna cevap aranmış olacaktır.

Şekil 2. Örnek projelerde değerlendirmeye alınan alt başlıklar (Global Shelter Cluster, 2021, s.12-13 ‘ten elde edilen verilerle yazar tarafından düzenlenmiştir.)

Analiz sürecinde betimleyici yaklaşım benimsenmiştir. Nitel veri analizinde amaç, genellikle kelimelerden oluşan verilerden anlam üretmek, konuyu açıklamaktır (Güçlü, 2019, s.147). Bu doğrultuda Sphere tarafından öne sürülen standartlar arasından, iç mimarlık ile ilişkisi bakımından, yaşam alanı alt başlığı temel standart olarak belirlenmiştir (Tablo 1). Yaşam alanı başlığında yer alan standartlar raporlarda yer alan uygulamaların değerlendirilmesinde temalar olarak düzenlenmiştir. Yaşam alanı başlığı analiz edilerek, önemli kriterler kodlanmıştır. Böylece raporlarda yer alan projelerin analizi için kullanılacak kodlar çıkarılmıştır (Tablo 3). Bu doğrultuda, raporda yer alan uygulamaların güçlü ve zayıf yönlerine yönelik alt başlıklar, üretilen kodlar üzerinden analiz edilmiştir. Araştırma kapsamında projelerin güçlü yönleri gelişmiş, zayıf yönleri ise gelişmeye açık olarak nitelendirilmiş ve başlıklandırılmıştır. Bu analiz sonucunda projelerin güçlü sayılan gelişmiş ve zayıf olarak görülen gelişmeye açık yönlerinde, üzerinde durulan mekan tasarımına yönelik ilkelerin ve bağın ortaya konması amaçlanmıştır.

Yaşam alanı temasında, barınanın günlük rutin ve aktiviteleri desteklemesine gönderme yapan ‘günlük aktiviteler’, mekanın yeterli kapalı yaşam alanına sahip olup olmasını içeren ‘iç mekan’, yaşam koşullarının uygunluğu barınanın esnek ve uyulanabilir olmasına gönderme yapan ‘yaşam koşulları / uyulanabilirlik’, mekan tasarımının birey ve topluma uygunluğu üzerine ‘kültürel ve sosyal normlar’, malzemeye erişim, uygulama ve inşaa sürecinde yerel standartlara uygunluğu betimleyen ‘yerel/standartlar’, barınak tasarım ve uygulama sürecine acil durumdan etkilenen bireylerin katılımını ifade eden ‘topluluk/katılımı’ ve ‘erişilebilirlik’ kod olarak belirlenmiştir. Kültürel pratikler, güvenlik ve mahremiyet, koruma, psikososyal düşünceler, iklim, yeterli havalandırma ve vektör kontrolü diğer temalar olarak belirlenmiştir (Tablo 3). Temalar ve içeriğine yönelik belirlenen kodlar, Sphere standartlarında yaşam alanına ait kriterlerden derlenmiştir.

Tablo 3. Yaşam Alanı başlığından elde edilen tema ve kodlar

TEMEL STANDART : YAŞAM ALANI	
TEMALAR	KODLAR
Yaşam Alanı	Günlük aktiviteler (<i>Daily activities</i>) İç mekan (<i>internal spaces</i>) Yaşam koşulları / Uyulanabilirlik (<i>living conditions / adaptability</i>) ⁵

⁵ Kullanıcı ihtiyaçlarına uyulanabilir tasarım yapmak, yaşam koşullarının iyileştirilmesi amacıyla yeterli zemin alanı ve yaşam alanı sağlamak, barınanın yeterliliğini gösterdiği için tek bir kod altında tanımlanmak istenmiştir. Sphere standartlarında yeterli alan olarak adlandırılan ifadenin Türkçe karşılığında aynı ifadeleri tanımlayamadığı görüldüğünden ‘yaşam koşulları / uyulanabilirlik’ başlığı ile bir kod belirlenmiştir.

	Kültürel ve sosyal normlar (<i>cultural and social norms</i>) Erişilebilirlik (<i>accessible</i>) ⁶ Yerel/standartlar (<i>local / local standards</i>) Topluluk/katılımı (<i>community / community engagement</i>)
Kültürel Pratikler, Güvenlik, Mahremiyet	Kültürel Pratikler Güvenlik Mahremiyet
Koruma	Koruma
Psikososyal Düşünceler	Sosyal uyum (<i>Social cohesion</i>) Sosyalleşme (<i>socializing</i>)
İklim	Sıcak – Nemli Sıcak – Kuru Soğuk Hava durumu / Mevsim (<i>weather / season</i>)
Yeterli Havalandırma	Duman (<i>smoke</i>) Havalandırma (<i>ventilation</i>)
Vektör Kontrolü	Vektör (<i>vectors</i>) Sağlık riski (<i>health risk</i>) Hastalık (<i>diseases</i>) WASH

ARAŞTIRMA BULGULARI

Shelter Projects raporları ile dünyadaki aktif sahalardan gelen uygulama örneklerinin artı ve eksikleri ortaya konarak, kamuoyunun ve insani yardım platformlarının bilgilendirilmesi amaçlanmaktadır. Ortaya konan raporlar, dünyadaki kapsamlı ve önemli araştırma sahalarında çıkan projelerin gönderildiği ve toplandığı bir açık kaynak niteliği taşımaktadır. Araştırma kapsamında ele alınmasının nedenleri, konunun iç mimarlık ilişkisini ortaya koymak için değerli bir çalışma olması ve bu ilişkiyi ortaya koyabileceğimiz bir örnek derleme olmasından kaynaklanmaktadır.

Yapılması amaçlanan çalışma için öncelikle incelemeye alınan projelerin gelişmiş ve gelişmeye yanları, araştırmada temalar olarak belirlenen Sphere standartları üzerinden taranmıştır (Tablo 3). Detaylı incelemeye alınması kararlaştırılan her bir proje, raporda yer alan kod numarası ile adlandırılmıştır. Toplam 15 belge, gelişmiş ve gelişmeye açık yönlerin analizi için iki kere taranmıştır. Tarama sonucu oluşturulan tablolarda, tema ve kodlar, kaç defa değinildiği ve kodun hangi belgede geçtiği aktarılmaktadır. Analizlerde kodlara yönelik önemli görülen ifadeler yer verilmektedir. İlgili koda yönelik göndermelerin gelişmiş / gelişmeye yönler başlıklarında kaç kere geçtiği frekans değeri ile gösterilmiştir. Yapılan taramalar, araştırma dilinden kaynaklı İngilizce olarak yürütülmüş, görselleştirme ve tablolarda Türkçe olarak sunulmuştur. Analiz, projelerin gelişmiş ve gelişmeye açık yönleri üzerinden başlıklandırılarak aktarılmaktadır.

Gelişmiş Yönler

İncelemeye alınan 15 projenin gelişmiş yönleri, araştırma kapsamında belirlenen temalar ve kodlar üzerinden analiz edilerek Tablo 4 ,5, 6, 7 ve 8 oluşturulmuştur. Detaylandırılan toplam 15 projenin 13 tanesinde yaşam alanına yönelik standartlara göndermeler bulunmuştur. Kodlara yönelik veriler, hangi projelerde kaç kere yer verildiği tablolar üzerinde aktarılmıştır. Bu sayede mekan tasarımında hangi niteliklerin projeleri güçlü kıldığı takip edilebilmektedir.

Tablo 4. Gelişmiş Yönler / Yaşam Alanı temasındaki ifadelerin projelerdeki dağılımı

YAŞAM ALANI	FREKANS	BELGELER
KODLAR		
Yaşam Koşulları / Uyarlanabilirlik	4	A21, A7, A13, A25
Erişilebilirlik	3	A21, A13, A25
Yerel / Standartlar	5	A3, A5, A12, A13, A25
Topluluk / Katılımı	11	A4, A2, A5, A7, A9, A12, A13, A14, A15, A3

⁶ Özel gereksinimli bireyler erişilebilirlik kapsamında en çok vurgulanan ifadeler olduğundan, aynı kod altında ifade edilmesi uygun görülmüştür. Ayrıca bir kodlamaya gidilmemiştir.

Değerlendirmeye alınan projelerde yaşam alanı temasına yönelik sonuçlar Tablo 4’te aktarılmıştır. Yaşam alanı temasında dört adet koda ait göndermelere rastlanmıştır. Bunlar, yerellik vurgusunda bulunan yerel / standartlar, barınakları kullanacak hedef kitleyi vurgulayan topluluk / katılımı, barınakta yeterli alan ve kullanıcı ihtiyaçlarına göre uyarlanabilir tasarımı vurgulayan yaşam koşulları / uyarlanabilirlik ile erişilebilirliktir. Günlük aktiviteler, iç mekan, kültürel ve sosyal normlar olarak belirlenen kodlara dair ifadelerle rastlanmamıştır (Tablo 4).

Topluluk / katılımı, projelerde yaşam alanı temasında en çok vurgu yapılan ilke olmuştur. Hedef kitleyi oluşturan grupların tasarım ya da uygulama sürecine dahil edilmesinin projeyi güçlendirdiği altı çizilerek vurgulanmış, toplam 10 projede buna gönderme yapıldığı görülmüştür. Katılımcı yaklaşım ilkesi toplam 10 projenin gelişmiş yönleri arasında yer edinmiştir (Tablo 4). Değerlendirmeye alınan projelerde ‘topluluk katılımı’ ifadesine altı projede yer verildiği görülmektedir. Buna ek olarak söz konusu topluluklarla yapılan görüşmeleri vurgulayan ‘topluluk geri bildirim’ ifadesine iki projede yer verilmiştir.

Sphere kılavuzunda, yerel standartları kullanmanın barınak tasarımındaki önemine yapılan vurgudan dolayı oluşturulan yerel / standartlar kodu, yaşam alanı temasında en çok gönderme yapılan ikinci ilkeyi oluşturmuştur. Yerel / standartlar, toplam beş projenin gelişmiş yönleri arasında vurgulanmaktadır (Tablo 4). İfadelerde özellikle ‘yerel malzeme ve tekniklere’ yapılan vurgu üç projede karşımıza çıkmıştır.

Aynı şekilde, kullanıcının yaşam koşulunu doğrudan etkileyen ve ihtiyaca göre uyarlanabilir tasarımı vurgulayan yaşam koşulları / uyarlanabilirlik koduna dört adet gönderme yapılarak, toplam dört projenin gelişmiş yönleri arasında yer verilmiştir (Tablo 4). Özellikle yaşam koşullarını ‘iyileştirme’ ifadesi üç projede vurgulanmıştır. İhtiyaca ve kullanıcıya uyum sağlama ile uyarlamaya yönelik göndermeler ise iki projede yer bulmuştur.

Yaşam alanı temasında gönderme yapılan son kod ise erişilebilirlik olarak belirlenmiştir. Toplam üç projede özel gereksinimli bireyler ve barınakta erişilebilirlik, projelerin gelişmiş yönleri arasında sayılmıştır (Tablo 4). İncelenen uygulamalarda ‘özel gereksinimli bireyler’ ifadesi iki projede karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 5. Gelişmiş Yönler / Kültürel Pratikler, Güvenlik, Mahremiyet temasındaki ifadelerin projelerdeki dağılımı

KÜLTÜREL PRATİKLER, GÜVENLİK, MAHREMİYET		
KODLAR	FREKANS	BELGELER
Güvenlik	3	A3, A21
Mahremiyet	1	A21

Projelerin gelişmiş yönleri arasında, kültürel pratikler, güvenlik ve mahremiyet temasına ait güvenlik ve mahremiyet kodlarına yönelik ifadelerle rastlanmıştır. Özellikle güvenlik toplam iki projede gelişmiş yanlar arasında yer edinmiştir. Mahremiyet ise bir adet projede güçlü özellikler arasında sayılmıştır (Tablo 5). Belirlenen tema altında yer alan kültürel pratikler koduna yönelik göndermeye ise ulaşamamıştır. Güvenlik duygusu ile yaşam koşullarının iyileştirilmesine yönelik vurguya üç projede yer verilmiştir. Bir projede yer alan “... mahremiyete, güvenliğe, erişilebilirliğe ve sağlığa odaklanan...” ifadesi hem güvenlik hem mahremiyet ilkelerine gönderme yapması ile önemli bulunmuştur.

Tablo 6. Gelişmiş Yönler / Koruma temasındaki ifadelerin projelerdeki dağılımı

KORUMA		
KODLAR	FREKANS	BELGELER
Koruma	5	A2, A15, A21, A25

Kişinin fiziksel ve sözlü şiddetten, afet ve acil durumun yarattığı şok ve kaostan korunmasına yönelik ifadeler, koruma kodu altında yer almıştır. Toplam dört adet projede beş defa, koruma göndermesini içeren ifadelerin projelerin güçlü özellikleri arasında listelendiği görülmüştür (Tablo 6). Özellikle korumaya yönelik risklerin hedef gruplarla tartışılarak belirlenmesine yönelik ifadelerle iki projede yer verilmiştir. Korumaya yönelik eylemlerin yaşam koşullarını iyileştirmesi vurgusu ise önemli olarak görülmüştür.

Tablo 7. Gelişmiş Yönler / Psikososyal Düşünceler temasındaki ifadelerin projelerdeki dağılımı

PSİKOSOSYAL DÜŞÜNCELER		
KODLAR	FREKANS	BELGELER
Sosyal uyum	4	A3, A4, A26, A14
Sosyalleşme	2	A4, A14

Psikososyal düşünceler teması altında yapılan sosyal uyum kodlaması projelerde dört adet karşılık bulmuştur. Toplam dört adet projede uygulamaların gelişmiş yönleri arasında yer almıştır. Ayrıca sosyal içeriğe ait bir kod oluşturularak sosyalleşmeyi destekleyen içerikler aranmıştır. Toplam iki adet projede sosyal bağı güçlendiren tasarımın, projeleri güçlü kılan özellikler arasında yer aldığı görülmüştür (Tablo 7). Sosyal uyumun önemini vurgulayarak arttığını belirten ‘sosyal uyum’ ifadesine toplam dört adet projede yer verilmiştir. Buna ek sosyal bağ ve dokuların korunmasına yönelik vurgu da projelerin gelişmiş ve güçlü özellikleri arasında yer almıştır.

Tablo 8. Gelişmiş Yönler / Vektör Kontrolü temasındaki ifadelerin projelerdeki dağılımı

VEKTÖR KONTROLÜ		
KODLAR	FREKANS	BELGELER
Sağlık Riski	1	A21
WASH	3	A4, A12, A21

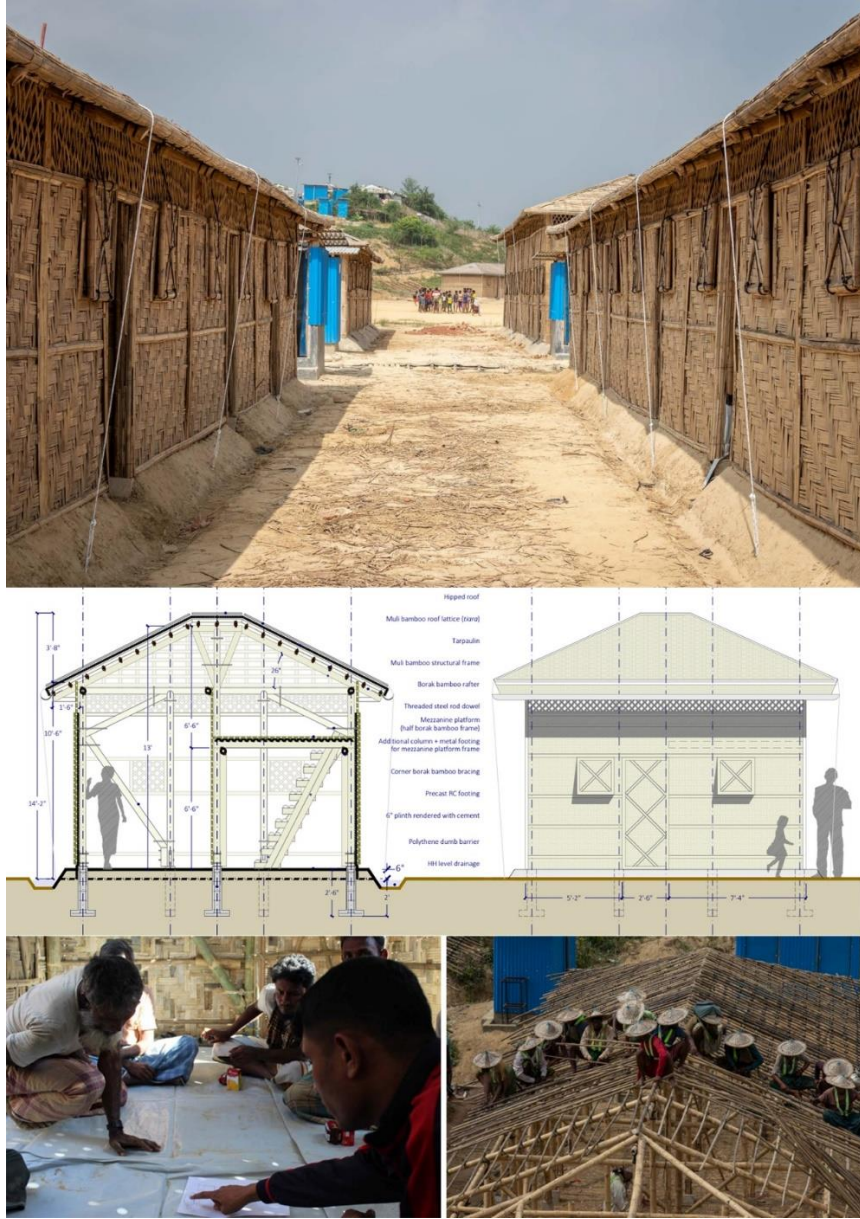
Vektör yani salgın hastalığa neden olabilecek canlılara yönelik vektör kontrolü temasına ait sonuçlar Tablo 8’de aktarılmıştır. Barınak tasarımına etki eden ilkelerden biri olarak belirtilen vektör kontrolü teması altında sağlık riski ve WASH olmak üzere iki koda ait göndermelere rastlanmıştır. Su, sanitasyon ve hijyen olarak tanımlanan WASH ilkesi toplam üç projede, uygulamaların gelişmiş özellikleri arasında vurgulanmıştır. Özellikle güçlü bir yerleşke ve barınak tasarımı için WASH desteğinin sürecin başından itibaren düşünülmüş olması vurgusu önemli görülmüştür. Sağlık riskine yönelik önlemler ise bir adet projede gelişmiş özellikler arasında listelenmiştir. Hastalık ve vektör kodlarına yönelik göndermelere ise ulaşılamamıştır (Tablo 8).

Tablo 4,5,6,7 ve 8’de Sphere standartlarında yaşam alanı başlığından elde edilen temaların, projeler üzerindeki taramaları sunulmuştur. Yaşam alanına yönelik ilkelerin, uygulamaların gelişmiş yönleri üzerinden okuması aktarılmıştır. Araştırmada tema olarak tanımlanan yedi adet Sphere standardından beş tanesine yönelik ifadeler rastlanmış ve tablolarda değinilme sıklığı ile verilmiştir. Bunlar, yaşam alanı, kültürel pratikler, güvenlik, mahremiyet, koruma, psikososyal düşünceler, vektör kontrolüdür.

Bazı uygulamaların birden çok kod üzerinde sınıflandırıldığı görülmüştür. Gelişmiş yönler başlıklarında yapılan taramalarda adı en çok geçen A21 kodlu projenin yedi kod üzerinde sınıflandırıldığı dikkat çekmiştir. Belgede yer alan, “Özel olarak hazırlanmış -mahremiyete, güvenliğe, erişilebilirliğe ve sağlığa odaklanan- “Koruma için Barınak ve WASH” yaklaşımı, barınak yetersizliklerini ve bunların yarattığı riskleri ele alarak yaşam koşullarını iyileştirmiş, önceden sorunları olan fazla risk altındaki bireyler için koruma sonuçlarına ulaşmıştır.” ifadesinin güçlü yönler başlıklarında yapılan taramalarda, yaşam koşulları / uyarlanabilirlik, erişilebilirlik, güvenlik, mahremiyet, koruma ve WASH olmak üzere altı kod altında tanımlandığı görülmüştür (Global Shelter Cluster, 2021, s.118).

Bulgular doğrudan araştırma kapsamında tanımlanan kodlar üzerinden elde edilmiştir.⁷ Ancak metinsel inceleme yapıldığında kelime bakımından ilgili kodu içermese bile diğer kodlara gönderme yapan ifadeler de bulunmaktadır. A25 kodlu projenin üç tanesi yaşam alanı temasında olmak üzere toplam dört kod altında tanımlandığı görülmektedir. Belgede yer alan, “Yardım organizasyonu, müdahalelerin onların özel ihtiyaçlarını nasıl karşılayabileceği ve farklı koruma risklerini nasıl dikkate alabileceği konusunda kadınlara, kız çocuklarına, erkeklere, oğlan çocuklarına ve özel gereksinimli bireylere her zaman danıştı.” ifadesi koruma ve erişilebilirlik olmak üzere iki kod altında tanımlanmıştır (Global Shelter Cluster, 2021, s.141). Her ne kadar bu iki kod altında yer bulan bir ifade olsa da aslında topluluk / katılımı koduna da gönderme yapılmaktadır.

⁷ Nitel analiz yapılırken kodlar üzerinden gidilse de metnin vurguladığı anlam göz ardı edilmemiş bulguların değerlendirilmesi kısmında yer bulmuştur.

Şekil 3. A12 kodlu proje-Bangladeş'te yer alan Rohingya mülteci barınakları⁸ (Global Shelter Cluster, 2021, s.65-71 'den elde edilen verilerle yazar tarafından düzenlenmiştir.)

A12 kodlu uygulama ise topluluk katılımının önemi ve yerellik vurgusu ile dikkat çekmiştir (Şekil 3). Projede yer alan, “Barınak tasarımı, topluluk geri bildirimlerine ve yerel olarak mevcut malzeme ve tekniklere dayanmaktadır.” ifadesi uygulamada topluluk/katılımı ve yerel/standartlar olmak üzere iki kod üzerinde tanımlanmıştır (Global Shelter Cluster, 2021, s.71). Aynı zamanda A3 kodlu belgede yer alan, “Proje, ev sahibi topluluk ve yerinden edilmiş nüfusun katılımıyla, sosyal uyumu destekleyen iş birliği ve hoşgörüyü de güçlendirmiştir.” ifadesi de hem topluluk/katılımı hem de sosyal uyum kodları altında sınıflandırılmıştır (Global Shelter Cluster, 2021, s.18).

Verilen ifadeler ve Sphere standartları içerisinde tanımlanan kodlara bakıldığında bazılarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bu doğrultuda incelenen projeleri güçlü kılan özelliklerin;

⁸ Rohingya mülteciler için yapılan barınaklarda, topluluğun tasarım ve uygulama sürecine katılımı sağlanmıştır. Yerel inşaat teknikleri ve malzemeler kullanılmış, halihazırda bölgede yaşayan mültecilerin deneyimlerinden yararlanılmıştır (Global Shelter Cluster, 2021, s.71).

- Topluluk katılımı
- Yerel standartlar
- Koruma
- Sosyal uyum

olduğu görülmektedir. Bu ilkeler projelerin gelişmiş yönleri arasında en çok ifade edilen özellikler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sphere standartlarından tema olarak kullanılan iklim ve yeterli havalandırma unsurlarına yönelik ifadelere gelişmiş yönler arasında yer verilmediği dikkat çekmiştir.

Gelişmeye Açık Yönler

İncelenen 15 projenin gelişmeye açık yönleri, çalışma kapsamında belirlenen tema ve kodlar üzerinden analiz edilerek Tablo 9, 10, 11, 12 ve 13 düzenlenmiştir. Detaylandırılan 15 adet projenin 12 tanesinde yaşam alanına yönelik göndermeler gelişmeye açık yönler arasında sıralanmıştır. Projelerde özellikle vurgulanan göndermelere de yer verilmiştir. Bu doğrultuda mekan tasarımında hangi niteliklerin projeleri zayıf kıldığı ifadeler üzerinden okunarak takip edilebilmektedir.

Tablo 9. Gelişmeye Açık Yönler / Yaşam Alanı temasındaki ifadelerin projelerdeki dağılımı

YAŞAM ALANI	FREKANS	BELGELER
KODLAR		
İç Mekan	2	A25, A7
Yaşam Koşulları / Uyarlanabilirlik	2	A25, A3
Kültürel ve Sosyal Normlar	1	A25
Erişilebilirlik	1	A26
Yerel / Standartlar	2	A4, A14
Topluluk / Katılımı	6	A3, A2, A7, A13

İncelemeye alınan 15 adet projenin yaşam alanı temasına yönelik kodlar Tablo 9’da aktarılmıştır. Tema altında yer alan günlük aktiviteler kodu haricinde kalan bütün kodlara gönderme yapıldığı görülmektedir. İç mekan, kültürel ve sosyal normlar, yerel/standartlar, topluluk/katılımı, yaşam koşulları/uyarlanabilirlik ve erişilebilirlik olmak üzere toplam altı adet koda rastlanmıştır (Tablo 9).

Topluluk / katılımı, projelerde yaşam alanı temasında gelişmeye açık yönler arasında en çok vurgu yapılan ilke olmuştur. Topluluk/ katılımı göndermesine dört projede altı defa yer verilmiştir. Topluluk katılımının olmaması ya da sınırlı kalması, proje yönetiminin buna uygun düzenlenememesi uygulamaları zayıf kılmıştır. Ayrıca topluluk odaklı uygulama yaklaşımında kadınların geri planda kalması bir zayıflık olarak not edilmiştir. Bir diğer nokta barınakların onarım ve bakım işlemlerini gerçekleştirmek için topluluk eğitiminin göz ardı edilmesi olmuştur (Tablo 9).

Yerel/standartlar toplam iki projede yer alarak, yaşam alanı temasında gelişmeye açık yönler arasında en çok gönderme alan ikinci ilke olmuştur. Yerel malzeme ve unsurların temini ile kullanımının, uygulama ve proje yönetimini daha verimli ve etkin kıldığı ortaya konmuştur. Proje yönetiminde bu ilkelerin göz ardı edilmesinin uygulamaları zayıflattığı vurgulanmaktadır (Tablo 9).

Yaşam koşulları / uyarlanabilirlik iki projede gelişmeye açık yönler arasında yer almıştır. Barınakların her tip kullanıcı için uygunluğu ve esnekliği sorgulanmıştır. Erişilebilirlik bir projede gelişmeye açık unsurlar arasında sayılmış, özellikle hareket engeli bulunan bireyler için rampa kullanımına önem verilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Tablo 9).

Gelişmiş yönler arasında rastlanmayan, barınak içi yaşam alanına yönelik ilkeleri betimleyen ‘iç mekan’ ve barınak plan ve tasarımında önemli olan ‘kültürel ve sosyal normlar’ kodlarına yönelik göndermelere ise gelişmeye açık yönler arasında yer verilmiştir.

İç mekan kodu, yaşam alanına gönderme yapan kapalı mekanı ifade etmekte, iki projede uygulamayı zayıflatan unsurlar arasında yer almaktadır. Kapalı yaşam alanının esnetilememesi ve uygun kullanılamaması projeleri zayıflatan unsurlar arasında sayılmış, gelişmeye açık yönler arasında değerlendirilmiştir. Kültürel ve sosyal normlara ise bir projede rastlanmaktadır. Kullanıcısının kültürel yaklaşımına karşı esnekliği olmayan uygulama yönetiminin projeleri zayıflattığı vurgulanmıştır (Tablo 9).

Tablo 10. Gelişmeye Açık Yönler / Kültürel Pratikler, Güvenlik, Mahremiyet temasındaki ifadelerin projelerdeki dağılımı

KÜLTÜREL PRATİKLER, GÜVENLİK, MAHREMİYET		
KODLAR	FREKANS	BELGELER
Kültürel Pratikler	2	A25, A26
Güvenlik	3	A3, A25, A7

Kültürel pratikler, güvenlik, mahremiyet temasına ait yapılan taramalarda, kültürel pratikler ve güvenlik kodlarına ait göndermeler bulunmuştur. Gelişmeye açık yönler arasında yapılan taramada, güvenlik ilkesine yönelik eksiklerin üç projeyi zayıflatan unsurlar arasında yer aldığı görülmüştür. Güvenlik endişelerinin uygulamada eksik ya da yanlış adım atılmasına sebebiyet verdiği görülmektedir. Aynı zamanda barınakların, güvenlik ihtiyacının karşılamasının ne kadar önemli olduğu vurgulanmakta, eksikliğinin projeyi zayıflattığı not edilmektedir. Kültürel pratikler koduna yönelik iki projede uygulamayı zayıflatan unsurlara rastlanmıştır. Mekan tasarımında toplumun kültürel alışkanlıklarının rolü ve önemi görülmektedir. Örneğin yaşam alanı tasarımında balkon eksikliğinin, bir sosyal eylem olan çamaşır asma rutinindeki negatif etkisi projenin zayıf yanı olarak not edilmiş, gelişmeye açık yönü olarak değerlendirilmiştir (Tablo 10).

Tablo 11. Gelişmeye Açık Yönler / Koruma temasındaki ifadelerin projelerdeki dağılımı

KORUMA		
KODLAR	FREKANS	BELGELER
Koruma	4	A20, A21, A25, A3

Koruma teması altında yapılan göndermelere bakıldığında, dört projenin gelişmeye açık yönleri arasında ilgili koda ait ifadelere denk gelinmiştir. Burada en çok koruma aktörleri ile yönetim aşamasında kurulan ilişkilerden bahsedilmektedir. Bu ilişkiler yerleşke ölçeğinden barınak tasarımına kadar sürece etki etmektedir (Tablo 11).

Tablo 12. Gelişmeye Açık Yönler / İklim temasındaki ifadelerin projelerdeki dağılımı

İKLİM		
KODLAR	FREKANS	BELGELER
Soğuk	1	A26
Hava Durumu / mevsim	1	A11

İklim temasında hava durumu / mevsim ve soğuk kodlarına yönelik birer göndermeye rastlanmıştır. Projedeki malzemelerin uygulama aşamasında kullanımına yönelik mevsimsel etki projeyi zayıflatan bir unsur olarak not edilmiştir. Barınak tasarımında iklime bağlı değişkenleri gözetmek ve buna uygun malzeme ve teknik kullanmanın önemi vurgulanmıştır (Tablo 12).

Tablo 13. Gelişmeye Açık Yönler / Vektör Kontrolü temasındaki ifadelerin projelerdeki dağılımı

VEKTÖR KONTROLÜ		
KODLAR	FREKANS	BELGELER
WASH	4	A4, A5, A7

Vektör kontrolü temasında su sanitasyon ve hijyeni betimleyen WASH koduna yönelik göndermelere rastlanmıştır. WASH ilkesine yönelik yaptırımlar üç projeyi zayıflatan unsurlar arasında listelenmiştir. Özellikle yerleşke planlamasında WASH sektörünün geri planda kalmasının projeleri zayıflattığı görülmüştür. Su, hijyen ve sanitasyon yerleşke planlamasından barınak tasarımına kadar çeşitli ölçeklerde öncelikli olan bir unsurdur. Eksiliği ise ciddi sağlık sorunlarına ve proje yönetiminde aksamalara sebebiyet verebilmektedir (Tablo 13).

Tablo 9, 10, 11, 12 ve 13' de Sphere standartlarında yaşam alanı başlığından elde edilen temaların, projelerin gelişmeye açık yönleri üzerindeki taramaları aktarılmıştır. Yaşam alanına yönelik ilkeler uygulamaların gelişmeye açık yönleri üzerinden okunmuştur. Araştırmada tema olarak tanımlanan yedi adet Sphere standardından, beş tanesine yönelik ifadelerle rastlanmış ve tablolarda aktarılmıştır. Buna göre;

A25 kodlu projenin, yaşam alanı temasında iç mekan, kültürel ve sosyal normlar, yaşam koşulları / uyarlanabilirlik olmak üzere üç, kültürel pratikler güvenlik mahremiyet temasında kültürel pratikler ve güvenlik olmak üzere iki, koruma temasında da bir kere olmak üzere toplam altı kod altında tanımlamalar içerdiği görülmüştür. Belgede yer alan, "Daha dayanıklı barınak desteği gerekli. Çok çeşitli barınak çözümleri sunan projeye rağmen, daha uzun vadeli güvenlik ve koruma sağlayan ve uzun vadede yerinden edilmiş kişilerin gelişen

ihtiyaçlarını karşılayabilen daha dayanıklı seçeneklere ihtiyaç vardır.” ifadesine hem koruma temasında hem de kültürel pratikler güvenlik mahremiyet temasında güvenlik kodu altında yer verilmiştir (Global Shelter Cluster, 2021, s.141). Projenin dayanıklı olmamasının, güvenlik ve koruma hususlarında geri planda kalmasının uygulamayı zayıflattığı vurgulanmıştır. Aynı zamanda barınağın zamanla değişen ihtiyaçlara cevap verecek niteliklerle donatılmış olması gerektiği de çıkarılmaktadır. Aynı belgede geçen, “Suriye toplumu için önemli kültürel ve refah etkileri olmasına rağmen, ev tadilatı için sıva, fayans ve boyama faaliyetlerine izin verilmedi.” ifadesi ise kültürel ve sosyal normlar ile kültürel pratikler olmak üzere iki kod altında tanımlanmıştır (Global Shelter Cluster, 2021, s.141). Projeleri zayıflatan bir diğer önemli etkenin kültürel ve sosyal pratiklere yeterince yer verilmemesi olduğu anlaşılmaktadır.

Şekil 4. A3 kodlu proje-Çad’da, Merkez Afrika Cumhuriyeti’nden gelen mültecilere yapılan barınaklar⁹ (Global Shelter Cluster, 2021, s.14-18 ‘den elde edilen verilerle yazar tarafından düzenlenmiştir.)

A3 kodlu proje, yaşam alanı temasında yaşam koşulları / uyarlanabilirlik ve topluluk / katılımı kodları altında üç, güvenlik ve koruma kodları altında birer olmak üzere toplam beş ifade ile gelişmeye açık yönler taramalarında yer almıştır (Şekil 4). Belgede yer alan;

Saha planlaması, yerleşim planı, barınak oryantasyonu ve barınak tahsislerinde topluluk katılımının olmaması, rüzgar ve sel ile ilgili bazı sorunların yanı sıra destek ağlarını güçlendirme, mülkiyeti ve satın almayı teşvik etme ve ek emniyet ve güvenlik risklerini azaltma fırsatının kaçırılmasına neden olmaktadır (cinsiyete dayalı şiddet riskleri gibi). (Global Shelter Cluster, 2021, s.18)

⁹ Merkez Afrika Cumhuriyeti’nden gelen mültecilere yapılan barınaklar tek tip üretilmiş, küçük ya da geniş bütün ailelere aynı barınak temin edilmiştir. Bu durum yaşam alanının uyarlanabilirliğini olumsuz etkilemiştir. Planlama ve uygulama sürecinde topluluk katılımı geri planda kalmıştır. Çatıda yerel halkın kullandığı sac levha yerine branda kullanımı, yağmur esnasında sızıntılara sebebiyet vermiştir (Global Shelter Cluster, 2021, s.16-18). Bu hususlar projenin gelişmeye açık yönleri olarak not edilmiştir.

İfadesinin topluluk / katılımı, güvenlik ve koruma olmak üzere üç kod altında tanımlandığı görülmüştür. Proje uygulama sürecinde topluluk katılımı eksikliğinin, planlamadan güvenlik ve koruma risklerine kadar birçok alana olumsuz etki ettiği vurgulanmaktadır.

A7 kodlu belgede yer alan;

Yerleşke planının üzerinde anlaşmaya varılan uygulama planından önce, bir barınak kuruluşu, o sırada güvenlik endişeleri nedeniyle inşaatı aktif olarak izleyemeden uygulama yapmaya başladı. Bu, bazı barınakların sele eğilimli alanlarda veya sanitasyon tesislerine çok yakın veya çok uzakta inşa edilmesine yol açtı ve mevcut alan kullanımını üst düzeye çıkaramadı (maksimumda kullanamadı). (Global Shelter Cluster, 2021, s.43)

İfadesine iç mekan, güvenlik ve WASH olmak üzere üç kod altında yer verilmiştir. Proje uygulamasında güvenlik alanındaki endişelerin WASH ve mekan kullanıma kadar çeşitli ölçeklerde iş akışlarını sekteye uğrattığı belirtilmiştir. Bu durum farklı disiplinlerin bir arada çalışmasının ne kadar önemli olduğunu da vurgular niteliktedir. Mevcut alan ve mekan kullanımını geliştirmek için insani yardım platformlarının iç mimari ölçeğe ihtiyaç duyduğu görülmektedir. Yapılan tarama projeleri zayıflatan unsurların hangi mekan tasarım kriterleri ile bağdaştığını okumaya yönelik olmuştur. Bu doğrultuda incelenen projeleri zayıf kılan özelliklerin;

- Topluluk katılımının eksikliği
- Güvenlik eksikleri
- Koruma eksikleri
- WASH standartlarında eksiklik

Olduğu görülmüştür. Ayrıca gelişmiş yönlerden farklı olarak gelişmeye açık yönler taramalarında iklim temasında kodlara rastlanmıştır. Yaşam alanı teması altında iç mekan ve kültürel ve sosyal normlar kodlarına yönelik ifadeler de denk gelmiştir. Bu durum, iç mekan ve kapalı yaşam alanına yönelik standartlar ile kültürel ve sosyal değerlerin dikkate alınmamasının projeleri zayıflattığı görüşünü doğurmaktadır. Projeleri zayıflatan unsurlara ve yukarıda bahsi geçen ifadelerle bakıldığında iç mimari tasarım yaklaşımının eksikliğinin yeri ortaya çıkmaktadır. Gelişmeye açık yönler üzerinde yapılan taramalarda, Sphere standartlarında tema olarak tanımlanan psikososyal düşünceler ve yeterli havalandırma unsurlarına yönelik ifadelerle ise rastlanmamıştır.

SONUÇ

Yaşam alanı tasarımına yönelik ilkeler, toplam 15 projenin 13 tanesinde gelişmiş yönler arasında, 12 tanesinde gelişmeye açık yönler arasında yer almaktadır. Bu durum doğrudan bir çıkarım olarak, yaşam alanı standartlarının projeleri gelişmiş ya da zayıf kılacak kadar etkili olduğunu göstermektedir. Yaşam alanı birebir iç mimarlık çalışma alanı ile ilişkili olduğundan, disiplinimizin acil durum barınma konusundaki yeri de ortaya çıkmaktadır.

Acil durum barınma alanında yapılan projeleri güçlü kılan ve zayıflatan unsurları, mekan tasarım kriterleri üzerinden okuduğumuzda karşımıza Tablo 14 çıkmıştır. Aktarılan tabloda, Sphere standartları üzerinden çekilen acil durum barınma alanı tasarımına yönelik standartların, projelerin gelişmiş ve gelişmeye açık yönleri üzerinden okuması sunulmaktadır. Hangi değerlerin projeleri güçlü kıldığı nelerin eksikliğinin uygulamaları zayıflattığı görülebilmektedir. İklim unsuruna yönelik göndermelerin gelişmiş yönler arasında yer bulmadığı, psikososyal düşünceler temasına da projeleri zayıflatan unsurlar arasında denk gelmediği görülmektedir. Buna ek olarak yeterli havalandırma teması ne gelişmiş ne de gelişmeye açık yönler arasında kodlanmıştır. Öte yandan koruma teması hem gelişmiş hem de gelişmeye açık yönler arasında yer alan önemli göndermeler içermektedir. Barınmanın temel gereksinimlerinin başında gelen korumanın, uygulamalarda her zaman öncelikli bir unsur olarak değerlendirildiği dikkat çekmektedir (Tablo 14).

Tablo 14. Projelerin gelişmiş ve gelişmeye açık yönlerinde kodların dağılımı

TEMALAR	KODLAR	GELİŞMİŞ YÖNLER	GELİŞMEYE AÇIK YÖNLER
YAŞAM ALANI	Günlük aktiviteler		
	İç mekan		+
	Yaşam koşulları / Uyarlanabilirlik	+	
	Kültürel ve sosyal normlar		+
	Erişilebilirlik	+	+
	Yerel/standartlar	+	+
	Topluluk/katılımı	+	+
KÜLTÜREL PRATİKLER, GÜVENLİK, MAHREMİYET	Kültürel Pratikler		+
	Güvenlik	+	+

	Mahremiyet	+	
KORUMA	Koruma	+	+
PSİKOSOSYAL DÜŞÜNCELER	Sosyal uyum	+	
	Sosyal	+	
İKLİM	Sıcak – Nemli		
	Sıcak – Kuru		
	Soğuk		+
	Hava durumu / Mevsim		+
YETERLİ HAVALANDIRMA	Duman		
	Havalandırma		
VEKTÖR KONTROLÜ	Vektör		
	Sağlık riski	+	
	Hastalık		
	WASH	+	+

Yaşam alanı temasındaki kodlar incelendiğinde, günlük aktivitelere yönelik göndermelere rastlanmadığı görülmüştür. Gelişmiş yönler arasında yer verilmeyen diğer iki kod olan, iç mekan ve kültürel ve sosyal normlar ise projeleri zayıflatan unsurlar arasında yer almıştır. Bu noktada iç mekan ya da kültürel ve sosyal normları güçlendirmeden yapılan uygulamalarda, bu kodların eksi değer oluşturduğu ve projeleri zayıflattığı görülmektedir. Aynı okuma kültürel pratikler güvenlik mahremiyet temasında da yapılabilmektedir. Kültürel pratikler yönünden güçlendirilmeyen ya da doyurulmayan uygulamalar, bu noktada zayıflık gösterebilmektedir (Tablo 14).

Projeleri zayıflatan unsurlar olarak öne çıkan kimi hususların, uygulamalar hayata geçirilirken gelişmiş yönler arasında vurgulanmadığı dikkat çekmiştir. Örneğin iklim temasında soğuk ve hava durumu / mevsim kodlarında yer alan ifadeler uygulamaların bu yönden zayıflıklar içerdiğini göstermektedir. İklim teması projelerin gelişmiş yönleri arasında yer edinmemiştir. Projeleri zayıflatan niteliklerin gelişmiş yönler arasında değinilmeyen ya da daha az yer alan unsurlar olduğu çıkarılmaktadır (Tablo 14).

Topluluk katılımı hem gelişmiş hem de gelişmeye açık yönler arasında en çok değinilen kriter olmuştur. Projelerin tasarım yönetim ve uygulama aşamalarında katılımcı yaklaşımı benimseyerek kullanıcı kitleyi sürece dahil etmek projeleri güçlendirmektedir. Aynı şekilde katılımcı yaklaşımın eksikliği uygulamaları zayıflatmaktadır.

Uygulamaların hangi unsurlar dikkate alınarak tasarlanıp ortaya konduğu çalışmada görülmektedir. Bu noktada araştırmanın ulaşmak istediği, acil durum barınma alanında ortaya konan projelerde yer alan tasarım ölçütlerinin iç mimarlık tasarım pratiği ile ilişkisi analizlerde okunabilmektedir. Araştırma, 2021 yılı ‘Shelter Projects’ raporunda yer alan 15 uygulamanın gelişmiş ve gelişmeye açık yönler analiz verileri üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda çalışmanın var olan analiz verileri üzerinden yapılan bir okuma olduğu unutulmamalıdır.

Yapılan çalışma aynı zamanda mekan tasarımında üzerinde durulan ama uygulamada bahsi geçmeyen tasarım kriterlerini de ortaya çıkarmıştır. Sphere standartlarında önemli görülen yaşam alanına yönelik kriterlerin hangilerinin uygulamalarda ön planda olduğu okunabilirken, geri kalanlar da görülmektedir. Özellikle yeterli havalandırmaya yönelik unsurların ve de iklimin geri planda kaldığı dikkat çekmiştir. Bu doğrultuda yeterli havalandırma temasına güçlü ve zayıf unsurlar arasında hiç denk gelinmemiştir. Gelişmiş ve gelişmeye açık yönler altında tanımlanan kodlara bakıldığında çoğunlukla topluluk katılımını içeren planlama ve uygulama ölçeklerine dikkat edildiği görülmektedir. Mekan tasarımı kriterlerine dikkat edilmediğinde, iç mekan ölçeğinde sorunlar çıkmış ve bu durum gelişmeye açık yönler taramalarında aktarılmıştır.

Araştırma sonucunda, mekan tasarımı konusunda önemli görüldüğü için Sphere standartları üzerinden kodlanan verilerin, tasarımda öncelikli tutulmadığında projeleri zayıflattığı görüşü doğmaktadır. Bulguların değerlendirilmesi sonucunda, mekan tasarımı ilkelerine dikkat edilerek oluşturulan bir barınmanın oldukça güçlü bir uygulama olacağını varsayabiliriz. Her ne kadar yerleşke ve barınak uygulama sürecinde planlama ve proje yönetimi öncelikli tutulsa da barınak tasarımında iç mekan ölçeğine yeterli seviyede değinilmediğinde sorunlar ortaya çıktığı görülmektedir. Sphere üzerinde hali hazırda tanımlanan kriterlerin acil durum barınma uzmanları ile tasarımın bütün ölçeklerinde detaylıca ele alınması bu sorunu çözüme ulaştıracaktır. Çünkü araştırma kapsamında görülmüştür ki, literatürde var olan ve önemli görülen ilkeler isteyerek ya da istemeyerek geri planda kalabilmektedir. Alanda çalışan iç mimarlık disiplinin gereği de buradan doğmaktadır. İç mimarlık acil durum barınma alanında önemli bir çalışma ortağıdır. Acil durum barınma alanında yapılan uygulamaların gerekli ölçeklerde istenilen verime ulaşabilmesi için çalışma ekiplerinde yer alması gereken bir disiplindir. Bu sayede alandaki gerekliliğini kanıtlayan iç mimarlık disiplininin yapacağı katkı, uygulama projelerinde yer almak olacaktır.

Yapılan değerlendirmede projeleri zayıflatan unsurların iç mimarlık çalışma alanı ile ilişkili olduğu görülebilmektedir. Buna göre, acil durum barınma alanında iç mimarlık disiplininin yer alması projelerdeki açık yönleri geliştirecektir. Çalışma kapsamında tartışmaya alındığı üzere iç mimarlık, insani yardım alanında yer alacak altyapıya sahip bir disiplindir. Özellikle eğitim alanında acil durum ve barınma konusuna yer verilerek, iç mimarlık öğrencileri ve meslek profesyonelleri bu alana yönlendirilebilir.

Çalışma ‘Shelter Projects’ raporlarının 2021 yılında yayımlanan sekizinci kitapçığı ile sınırlandırılmıştır. Araştırma kapsamının önceki kitapçıklar ile genişletilmesi, 2008 yılından bu yana sunulan projelere daha geniş kapsamda bakma ve zamana göre hangi tasarım değerlerinin geliştirildiğini görme fırsatı sağlayacaktır. Aynı zamanda çalışma Sphere standartları üzerinden geliştirilen kodlamaları kullanmaktadır. Araştırma betimleyici içerik analizi kullanarak var olan kodlar ve etiketler üzerinden yürütülerek sınırlandırılmıştır. Acil durum barınma alanında mekan tasarımı kriterlerinin, yapılan analizler üzerinden geliştirilerek geri beslenmesi de potansiyel bir araştırma konusu olarak not edilmiştir.

KAYNAKLAR

- Anderson, B.G., Honey, P.L., & Dudek, M.T. (2007). Interior design's social compact: Key to the quest for professional status. *Journal of Interior Design*, 33(2), v-xiii. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1939-1668.2007.tb00313.x>.
- ASID. (2023, Şubat 3). *American society of interior designers, design impact lives*. American Society of Interior Designers. <https://fln.asid.org/design-impacts-lives>
- Bashawri, A., Garrity, S., & Moodley, K. (2014). An overview of the design of disaster relief shelters. *Procedia Economics and Finance*, 18, 924-931. [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(14\)01019-3](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(14)01019-3)
- Boehm, S., & Kopec, D. (2016). Interior design as a post-disaster team partner. *International Journal of Disaster Resilience in the Built Environment*, 7(3), 276-289. <http://dx.doi.org/10.1108/IJDRBE-10-2014-0075>.
- Albadra, D., Coley, D., & Hart, J. (2018) Toward healthy housing for the displaced. *The Journal of Architecture*, 23(1), 115-136. <http://dx.doi.org/10.1080/13602365.2018.1424227>.
- Davis, I. (2011). What have we learned from 40 years' experience of disaster shelter?. *Environmental Hazards*, 10(3-4), 193-212. <http://dx.doi.org/10.1080/17477891.2011.597499>.
- ECHO. (2017). *Humanitarian shelter and settlements guidelines*. European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations. https://ec.europa.eu/echo/files/policies/sectoral/shelter_and_settlement_guidelines.pdf
- Felix, D., Branco, J.M., & Feio, A. (2013). Temporary housing after disaster: A state of the art survey. *Habitat International*, 40, 136-141. <http://dx.doi.org/10.1016/j.habitatint.2013.03.006>
- Franz, J. (2002). Fostering social responsibility for interior design practice. *Idea Journal*, 3(1),19-34. <https://doi.org/10.37113/idea.j.vi0.245>.
- Global Shelter Cluster. (2021). *Shelter projects 8th edition*, <http://www.shelterprojects.org/shelterprojects8/ShelterProjects8-2021-web.pdf>
- Global Shelter Cluster. (2023, Mart 31). *About us*. <https://sheltercluster.org/resource/about-us>
- Güçlü, İ. (2019). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Nobel Yayıncılık.
- Hart, J., Paszkiewicz, N., & Albadra, D. (2018). Shelter as home?: Syrian homemaking in Jordanian refugee camps. *Human Organization*, 77(4), 371-380. <https://doi.org/10.17730/0018-7259.77.4.371>.

- IFI. (2023, Mart 31). *IFI iç mekan deklarasyonu*. International Federation of Interior Architects/Designers. https://ifiworld.org/wp-content/uploads/2017/01/IFI-Interiors-Declaration_Turkish.pdf
- IFI World. (2023, Ocak 30). *Advocacy platforms*. International Federation of Interior Architects/Designers. <https://ifiworld.org/advocacy-platforms/>
- IFRC. (2012). *Transitional shelters eight designs*. International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies. <https://www.shelterprojects.org/tshelter-8designs/8designs2012/Transitional-Shelters-8Designs-2012.pdf>
- Johnson, C. (2010). Planning for temporary housing. G. Lizarralde, C. Johnson, C. Davidson (Ed.), *Rebuilding After Disasters: From Emergency to Sustainability*, 70-87. Taylor and Francis.
- Kelman, I., Ashmore, J., Leon, E., & D'urzo, S. (2011). From research to practice (and vice versa) for post-disaster settlement and shelter. *Environmental Hazards*, 10 (3-4), 262-278. <http://dx.doi.org/10.1080/17477891.2011.590877>.
- Kennedy, J., Ashmore, J., Babister, E., & Kelman, I. (2008). The meaning of 'build backbetter': evidence from post-tsunami Aceh and Sri Lanka. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 16(1), 24-36. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5973.2008.00529.x>
- Opdyke, A., Goldwyn, B., & Javernick-Will, A. (2021). Defining a humanitarian shelter and settlements research agenda. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 52, 1-9. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2020.101950>
- Shelter Projects. (2023, Şubat 3). *Shelter projects publications 8th edition*. <https://www.shelterprojects.org/editions.html#8thedition>
- Sinclair, C. & Stohr, K. (2006). *Design like you give a damn: architectural responses to humanitarian crises*. Metropolis Books.
- Sphere Interactive Handbook. (2023, Şubat 3). *Shelter and settlement*. Sphere Handbook. <https://handbook.spherestandards.org/en/sphere/#ch008>
- Sphere Project. (2023, Şubat 3). *About sphere project*. <https://spherestandards.org/about/>
- Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi. (2023, Mart 16). *Türkiye yükseköğretim yeterlilikler çerçevesi (tyyç) 6. düzey (lisans eğitimi) yeterlilikleri*. <http://www.tyyc.yok.gov.tr/?pid=33>
- UNDRO. (1982). *Shelter after disaster: Guidelines for assistance*. United Nations Disaster Relief Organisation. <https://digitalibrary.un.org/record/48456>
- UNHCR. (2016). *Shelter design catalogue*. United Nations High Commissioner for Refugees. <https://shorturl.at/yACE2>
- UNHCR. (2023, Mart 31). *Figures at a glance*. United Nations High Commissioner for Refugees. <https://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>
- UNHCR Emergency Handbook. (2023, Mart 31). *Emergency shelter standard*. United Nations High Commissioner for Refugees. <https://emergency.unhcr.org/emergency-assistance/shelter-camp-and-settlement/shelter/emergency-shelter-standard>

Yazar Katkı Oranı

Araştırmacılar bu alışmanın tümüne eşit katkıda bulunmuştur. Araştırmacılar herhangi bir ıkar atışması bildirmemiştir.